

**de Drie
hoek**

LEERNETWERK

**VOOR MANTELZORGERS
& ZORGVRIJWILLIGERS**

Welkom op een informatiebijeenkomst van De Driehoek:

Thema:
Palliatieve zorg (deel 2)

Datum:
Trainer:

Aanbod:

Vaardigheidstrainingen

- Eten en drinken
- Mondzorg
- Wassen en aankleden
- Steunkousen aan – en uittrekken
- Veilig verplaatsen

Informatiebijeenkomsten

- Parkinson
- Dementie
- Onbegrepen gedrag
- Niet Aangeboren Hersenletsel (NAH)
- Communiceren met en zonder woorden
- Palliatieve zorg A en B sessie

Samen

Wat mag ik?

Bent u mantelzorger?

Dan bent u zelf verantwoordelijk voor alles wat u doet. Ook na uitleg van een zorgmedewerker en ook als iemand in een zorginstelling woont. De zorgmedewerkers die hier werken, houden alleen toezicht.

Bent u vrijwilliger?

Dan is de zorginstelling waar u werkt verantwoordelijk én aansprakelijk voor alles wat u doet. Dit is vastgelegd in een vrijwilligersovereenkomst. Hierin staat vaak ook beschreven welke (medische) taken u mag doen. ***Punt van aandacht:*** *zorg er altijd voor dat u aan dezelfde eisen voldoet als de zorgmedewerkers.*

In beide rollen is het belangrijk dat u genoeg kennis en ervaring heeft.

Kortom: zorg dat u léért.

Zie ook:
**de Tipkaart voor
vrijwilligers en
mantelzorgers**

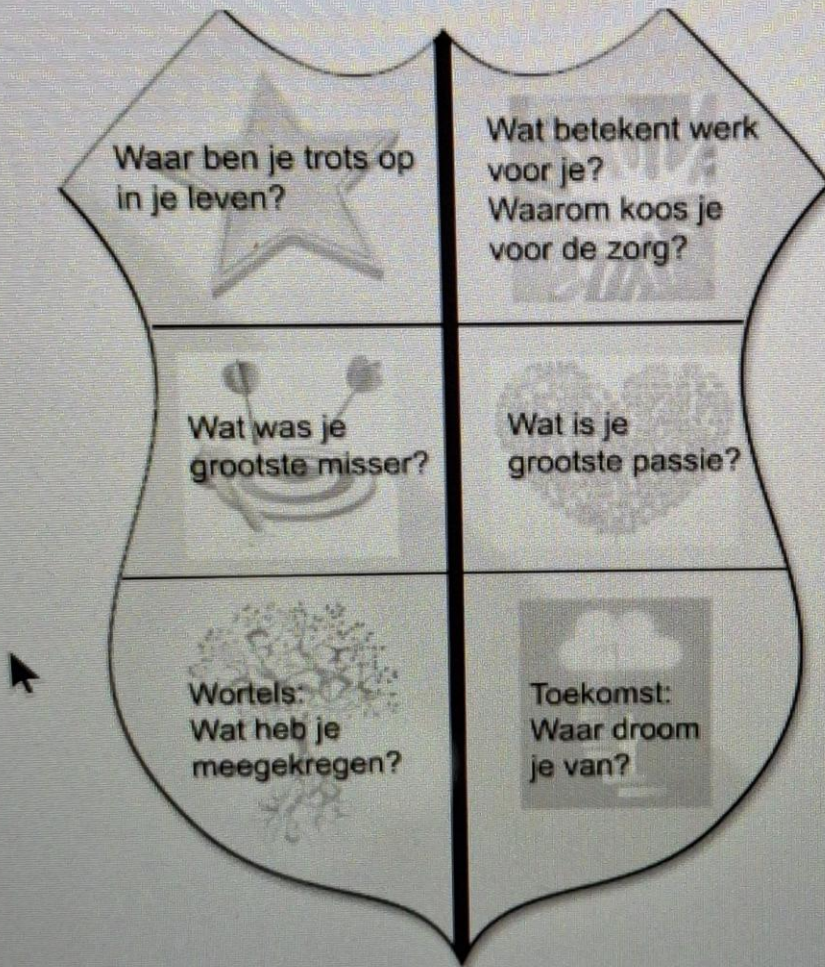
<https://www.leernetwerkdriediehoek.nl/tipkaarten>

Doelen:

Na vandaag kunt/heeft u

- Diverse rollen in het leven van de zorgvrager herkennen en deze bespreken
- Eigen waarden en opvattingen over het leven en sterven bespreekbaar maken met de zorgvrager
- Symptomen van sterven herkennen en omgaan met energiebalans, eten en drinken, ADL en eventueel reutelende ademhaling
- Tips voor het waken bij een zorgvrager

Kennismaking en opdracht

Wie bent u en in welke rol bent u aanwezig?

Belicht 1 aspect van uw wapenschild en waarom wilt u juist deze delen?

World Health Organization

Wereldwijd is de definitie voor palliatieve zorg

Een benadering die de kwaliteit van leven verbetert van patiënten en hun naasten, die te maken hebben met een levensbedreigende aandoening, door het voorkomen en verlichten van lijden door middel van vroegtijdige signalering en zorgvuldige beoordeling en behandeling van pijn en andere problemen van lichamelijke, psychosociale en spirituele aard.

Stellingen

Groen is EENS
Rood is ONEENS

Stelling 1

Alleen als de zorgvrager
zelf over het
voorbijgaande leven
spreekt, praat ik mee,
anders begin ik er niet
over

Stelling 2

Als familie of bekenden aan u vragen hoe lang het nog gaat duren voordat de zorgvrager gaat overlijden, dan geeft u daar zo zorgvuldig mogelijk antwoord op

Stelling 3

Het is belangrijk dat familieleden of andere naasten ook goed voor zichzelf zorgen en voldoende rust nemen in de periode van afscheid nemen

Heb je honger
of dorst als je
stervende bent?

Stelling 4

Het blijft tot het laatste moment belangrijk om drinken aan te bieden aan de zorgvrager. Dorst is heel naar en moet voorkomen worden

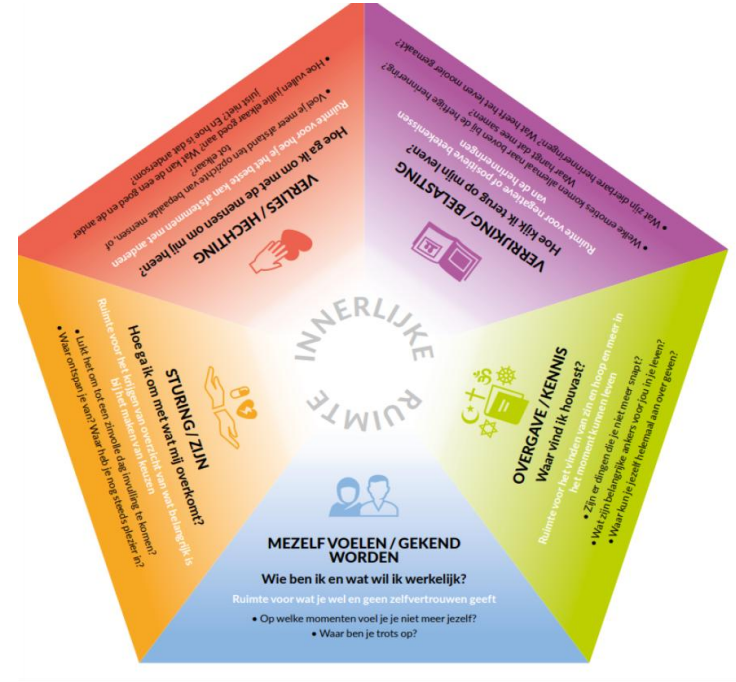

Stelling 5

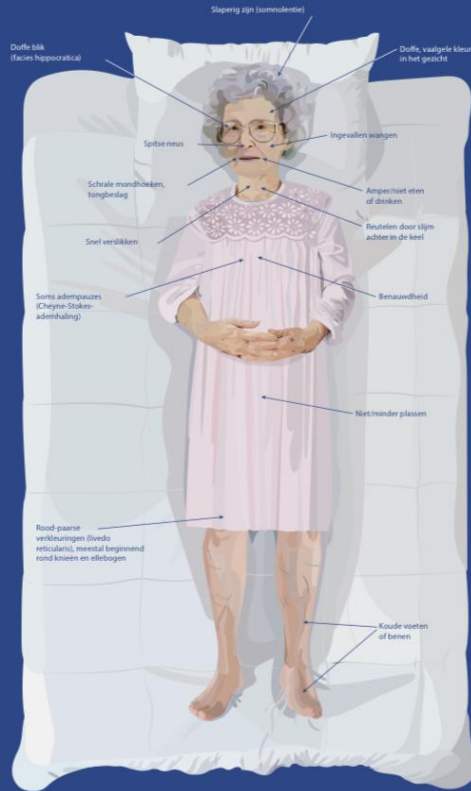
**Familieleden en
vrijwilligers kunnen
beide een belangrijke
bijdrage leveren aan
het waken bij de
zorgvrager**

Vragen stellen en luisteren

- Diamantmodel van Leget geeft houvast om gesprek aan te gaan.
- De innerlijke ruimte hoeft je niet aan te komen, maar vaak is dit een hulpmiddel om dingen die spelen te bespreken.
- Stel een vraag en durf een stilte te laten vallen.

Kenmerken van een stervend lichaam

Carend

Illustratie en opmaak: Louw Concept & Design

De Stervensfase

- https://www.carend.nl/storage/app/media/uploaded-files/Carend_LouwConceptDesign_TVVStervendeVrouw_poster_A3_def.pdf

Wat is Reutelen?

- Ophopen van slijm in de keelholte, waardoor een luid gorgelend, raspand geluid ontstaat
- Slik,-en hoestreflex valt weg
- Lijkt niet belastend voor de zorgvrager, wel naar voor de naaste
- Natuurlijk verschijnsel en geen benauwdheid

Wanneer stoppen met eten en drinken?

- Organen werken minder goed, ook de maag en darmen. Hongergevoel gaat weg
- Mond kan droog aanvoelen door ademen door de mond, belangrijk is mond en lippen vochtig te houden

ETEN EN DRINKEN

Het is normaal dat mensen in de laatste weken van hun leven minder eten. De organen werken dan niet meer goed en het lichaam heeft geen voeding meer nodig. Je voelt vaak ook geen honger meer. Dit hoort bij het stervensproces. Voor naasten kan dit moeilijk zijn om te zien.

Zorg in de palliatieve fase

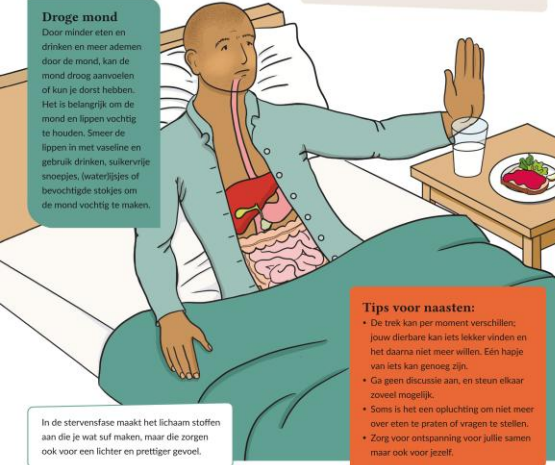
Waarom ga je minder eten?
In de laatste weken van het leven (de stervensfase) werken de organen steeds minder goed. Ze stoppen langzaam met hun werk. Ook de maag en darmen werken minder goed, waardoor eten niet goed wordt verteerd. Het lichaam laat zo merken dat het eten niet meer nodig is en het hongergevoel gaat weg. Dit hoort bij het stervensproces. Minder eten en drinken is dan een natuurlijke manier om rustig te overlijden.

Droge mond
Door minder eten en drinken en meer ademen door de mond, kan de mond droog aanvoelen of kan je dorst hebben. Het is belangrijk om de mond en lippen vochtig te houden. Smeer de lippen in met vaseline en gebruik drinken, suikerrijke snoepjes, ijsliefjes of bevochtigde stokjes om de mond vochtig te maken.

Tips voor naasten:

- De trek kan per moment verschillen; jouw dierbare kan iets lekker vinden en het daarna niet meer willen. Een hapje van iets kan genoeg zijn.
- Ga geen discussie aan, en steun elkaar zoveel mogelijk.
- Soms is het een opluchting om niet meer over eten te praten of vragen te stellen.
- Zorg voor ontspanning voor jullie samen maar ook voor jezelf.

In de stervensfase maakt het lichaam stoffen aan die je wat suf maken, maar die zorgen ook voor een lichter en prettiger gevoel.

Deze infographic is mogelijk gemaakt door het Nationaal Programma Palliatieve Zorg II.
Illustraties: Mieke Lichtenberg | Studio Nens
Vormgeving: Maris van Doorn

Over
palliatieve
zorg **Carend**

Waken

- Waken is heel persoonlijk, doe vooral wat voor u goed voelt.
- De waakmand is iets wat vaak ingezet kan worden. Ga eens na of dit bij uw organisatie mogelijk is.

Zijn er nog vragen?

- Wat neemt u mee van deze bijeenkomst?
- Wat heeft u van ons nodig?
- Bij wie kunt u met vragen terecht?

Evaluatie en afsluiting

- Wat neemt u mee?
- Zijn de doelen behaald?
- Sloot het aan bij uw verwachtingen?
- Heeft u tips (naar ons) ter verbetering?

**Wat ga ik morgen
(anders) doen?**

Fijn dat u er was!

Goede reis naar huis en tot
ziens!

U ontvangt per mail een bewijs
van deelname en een hand-out
van de presentatie.